

S.U.A. a recunoscut de facto unirea Basarabiei cu România în 1933.

Bibliografie

1. *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România 1917-1918. Documente.* Chișinău, Hyperion, 1985.
2. **Ștefan Ciobanu.** *BASARABIA (populația, istoria, cultura).* Chișinău, Știința, 1992.
3. **Ștefan Ciobanu.** *Unirea Basarabiei.* Chișinău, Universitas, 1993.
4. **Ion Inculeț.** *O revoluție trăită.* Chișinău, Universitas, 1994.
5. **Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru.** *Testament pentru urmași.* Chișinău, Hyperion, 1991.
6. **Dimătrie Bogos.** *La răspântie. Moldova de la Nistru 1917-1918.* Chișinău, Știința, 1998.
7. **Ion Nistor.** *Istoria Basarabiei.* Chișinău, Cartea moldovenească, 1991.
8. **A. Boldur.** *Istoria Basarabiei.* București, 1992.
9. **Mihail Bruhis.** *Rusia, România și Basarabia: (1812, 1918, 1924).* Chișinău, Universitas, 1992.
10. **Anton Moraru.** *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993).* Chișinău, Universul, 1995.
11. **Anton Moraru, Ion Negrei.** *Anul 1918 ora astrală a neamului românesc.* Chișinău, Civitas, 1998.
12. **Ioan Scurtu** (coordonator). *Istoria Basarabiei de la începuturi până la 1998.* București, Editura SEMNE, 1998.

ION NISTOR-CTITOR AL ROMÂNIEI ÎNTREGITE

Varzari Gheorghe, conf. univ., dr., U.T.M.

Caracterizându-l pe Ion Nistor ca personalitate polivalentă a epocii secolului XX, N. Stoicescu îl prezintă ca unul dintre cei mai

mari istorici români, profesor, om politic și îndrumător cultural, ctitor al României întregite, unul dintre spiritele constructive ale societății românești. El a devenit prin activitatea sa un făuritor de istorie ce ducea spre marea unirea alături de Ion Brătianu, N. Iorga, Iuliu Maniu, V. Goldiș, Pantilimon Halippa, Ion Inculeț, Ioncu Flondor ș.a.

Rolul lui Ion Nistor ca istoric pe tărâmul luptei pentru unitatea de stat a fost evidențiat într-o serie de studii cu privire la viața și activitatea lui.

Debutul lui Ion Nistor pe tărâmul mișcării naționale datează din perioada studenției cernăuțene (1897-1903). Făcându-și studiile la Facultatea de Filosofie a Universității “Franz Ioseph” din Cernăuți, care se afla în fruntea mișcării naționale din Bucovina își propunea cultivarea limbii, culturii și istoriei naționale, editare de manuale, cărți și publicații românești, apăra drepturile românilor din provincie. Prima lui funcție a fost de bibliotecar, întocmind catalogul cărților din biblioteca societății academice “Junimea”.

Vorbind despre scopurile acestei reviste el urmarea “deșteptare în publicul român”, dorea să se ancoreze în istoria trecută și prezentă a poporului român, însă datorită cenzurii austriece care dorea să suspende I. Nistor mută redacția “Junimei Literare” de la Cernăuți în 1904 la Suceava (1904-1908) și iar la Cernăuți (1908-1914).

Ion Nistor și ceilalți tineri naționaliști bucovineni își propuneau în scopul “luptei de revendicare a drepturilor noastre istorice călcate în picioare” să publice numeroase articole care vor combate afirmațiile tendențioase ale unor istorici străini.

În perioada 1 septembrie 1904 - 31 august 1907, I. Nistor a funcționat ca profesor de istorie și geografie la liceul din Suceava.

Având o bogată erudiție și pregătire de istoric, I. Nistor își susține în 1909 doctoratul, iar în 1911 examenul de docență (conferențiar) dându-i dreptul de a preda la Universitatea di Viena.

Ca profesor universitar I. Nistor nu s-a izolat doar la catedră și cursurile sale ci s-a implicat profund în activitatea politică și

națională. După I. Nistor “politica trebuie să se inspire de la cultură, iar nu cultura de la politică” deoarece “cultura este ceva statornic, este comoara de gândire și simțire a unui neam, pe când politica în cele mai multe cazuri se reduce la o simplă trecătoare”. Concomitent cu conducerea revistei “Junimea Literară”, I. Nistor mai colabora și la alte publicații din Bucovina și Regat ca “Școala”, “Gazeta mazililor și răzeșilor”, “Neamul Românesc”. La ultima publicație semna sub pseudonimul “Iancu Bucovineanu”.

La începutul primului război mondial, I. Nistor era angajat într-o bogată activitate cultural-politică în slujba emancipării românilor din Bucovina.

Considerându-se purtătorul de cuvânt al românilor bucovineni I. Nistor a desfășurat o întreagă companie propagandistică pentru intrarea României în război alături de Antanta. La 19 mai 1915 este ales membru titular al Academiei Române.

În același an, publică “Românii și rutenii în Bucovina”, “Studiul Istoric și Statistic”, în care a căutat să dovedească pe baza unor documente descoperite în arhivele vieneze și de la Cernăuți, vechimea românilor din Bucovina și drepturile lor asupra acestei provincii, astfel fiind combătute afirmațiile ucrainene, privitor la vechimea existenței lor în Bucovina.

Având în vedere importanța științifică și politică a lucrării, în această vreme Academia Română a tradus și publicat în limba germană această lucrare pentru a fi cunoscută și peste hotare.

În cadrul propagandei naționale I. Nistor a pus la punct și susținut în 1915 împreună cu Onisifor Ghibu proiectul constituirii unui institut de studii privitor la români din afară de Regat sub egida „Ligii culturale” conduse de N. Iorga. În calitate de președinte al comitetului refugiaților din Bucovina s-a ocupat de integrarea lor.

După intrarea României în război la sfârșitul lunii octombrie 1916 este nevoit să părăsească Bucureștii, refugiindu-se cu familia mai întâi la Huși apoi la Iași. Este martorul „calvarului” din iarna anului 1916 și primăvara anului 1917 când trupele române sunt

temporar înfrânte și se retrag în partea de sud a Moldovei pierzând două treimi din teritoriul țării.

Prin grija lui I. Nistor și susținerea guvernului Brătenu la 2 iulie 1917 a luat naștere Misiunea Română în Bucovina pentru a explica celor rămași acasă scopurile statului român.

Tot în iulie 1917 I. Nistor a fost însărcinat de către guvernul român să plece în „misiune științifică” în Franța, însă se pare că nu a plecat, deoarece în iulie 1917 el se retrage în Basarabia, mai întâi la Odessa apoi la Chișinău.

Pentru perioada Basarabiană a refugiului dispunem de propriile mărturii a lui I. Nistor: „Venisem în Basarabia împreună cu mulți alți intelectuali din colțurile pământului românesc pentru a contribui la renașterea conștiinței naționale”. De la Chișinău călătorește regulat la Iași pentru contacte politice cu guvernul român.

I. Nistor participă ca invitat, la ședințele Sfatului Țări și la actul Unirii Basarabiei cu România la 27 martie 1918. Deasemenea, a avut loc o amplă contribuție la procesul organizării pe baze românești a învățământului și culturii basarabene, la trezirea conștiinței naționale a românilor de aici.

În perioada 11 martie – 30 iulie 1918, I. Nistor a fost director cu problemele pedagogice ale Universității populare din Chișinău unde va ține numeroase prelegeri cu privire la istoria Basarabiei.

I. Nistor deasemenea a fost director al cursurilor pedagogice pentru profesorii din învățământul secundar organizate în iulie 1918 la Chișinău, membru al Comitetului de organizare a bibliotecii Universității populare și unul dintre întemeetorii „Societății istorice și literare a Basarabiei”.

După pacea de la Brest- Litovsk din 3 martie 1918 și celei de la București din 7 mai 1918, I. Nistor protestează prin presă și adunări publice împotriva unirii Bucovinei cu partea ucraineană a Galiției de Est.

I. Nistor în Basarabia a avut o colaborare fructuoasă cu O. Goga, președintele comitetului refugiaților ardeleni. El a adus o

contribuție deosebită la activitatea Comitetului. În toamna anului 1918 I. Nistor se gândea la o repatriere în Bucovina deoarece situația politică în Bucovina era de așa natură în cât prezența sa acolo era necesară. În această toamnă a anului 1918 situația Austro-Ungariei era complicată, criza totală bătea la ușă datorită înfrângerilor suferite pe diferite fronturi și în special a intensificării fără precedent a mișcărilor naționale a popoarelor din monarhie. Astfel împăratul Carol pentru a salva imperiu lansează manifestul „Către popoarele mele credincioase austriece” la 3/16 octombrie 1918.

Manifestul propunea organizarea imperiului pe baze federative. Ca răspuns la Manifestul lui Carl de Habsburg, Comitetul național al românilor ardeleni și bucovineni aflați în Moldova și Basarabia din care facea parte și I. Nistor la 6/19 octombrie au dat o declarație la Iași unde se contesta dreptul monarhiei austro-ungare de a se ocupa de soarta românilor din Ardeal și Bucovina. Tot în același scop, la 2 noiembrie 1918 se constituie Comitetul Executiv al refugiaților bucovineni format din I. Nistor, Teodor Ștefanelli, G. Tofan, N. Cotos care a elaborat statutul pentru propaganda românească în Bucovina, care primește aprobarea guvernului român la 1 noiembrie 1918. Drept că în Bucovina acțiunea politică națională românească urmează un curs propriu nereceptând ideile manifestului comitetului de refugiați. Situația devine destul de complicată după proclamarea la 6/19 octombrie 1918, la Livov a independenței statului ucrainean care urma să cuprindă în granițele lui Galiția orientală, Rusia subcarpatică și Bucovina nord-estică cu orașele Cernăuți, Storojeneț și Siret. Aceste planuri au fost curmate datorită acțiunii fruntașilor politici grupați în jurul Glasului Bucovinei adică lui Iancu Flondor, Sextil Pușcariu, Isidor Bodea, Maximilian Hacman, Nicu Flondor, Al. Vitencu la 14/27 octombrie 1918 în Palatul Național din Cernăuți la o adunare națională, care proclamându-se Constituantă hotărî în numele „suveranității naționale unirea

Bucovinei Integrale cu celelalte provincii românești din imperiu, într-un stat național independent”.

Astfel situația politică din provincie devine tot mai nesigură, iată de ce se cere ajutor militar din parte României pentru a pune capăt tulburărilor provocate de grupurile armate ucrainene, ca și pentru contracararea începuturilor de bolșăvizare a populației. Iată de ce prin ordinul ministrului de război al României din 23 octombrie/6 noiembrie 1918 se hotăra întrarea diviziei a 8-a a armatei române în Bucovina până la linia Prutului.

La vestea intrării armatei române în Cernăuți, la 11 noiembrie 1918, I. Nistor în numele refugiaților bucovineni, trimite o telegramă de mulțumire regelui Ferdinand, în care refugiații „ca fii ai Bucovinei dezrobite în numele nostru aducem mulțumire pentru mult așteptata operă de eliberare și de realipire pentru vecie la patria mamă”. După ce armatele române au intrat în Cernăuți la 12 noiembrie, Consiliul Național s-a declarat Cameră legislativă. Iancu Flondor este însărcinat să formeze un guvern provizoriu în componența căreia pe lângă președintele Iancu Flondor au fost numiți 13 secretari de stat, care ar fi organizat funcționare normală a vieții social-economice și politice până la unirea Bucovinei cu România.

Reîntors la Iași, la 27 noiembrie I. Nistor a prezentat Consiliului Național proiectul Actului de unire.

La 15/28 noiembrie 1918 în sala de marmură a Palatului mitropolitan din Cernăuți s-a întrunit Congresul reprezentanților populației din Bucovina care au votat în unanimitate unirea necondiționată a Bucovinei cu România în granițele în care fusese luată de austrieci în 1774. După congres s-a ales o delegație compusă din 15 membri în frunte cu Iancu Flondor și I. Nistor, care urma să prezinte regelui Ferdinand la Iași, actul unirii Bucovinei cu România.

Acest act istoric al unirii a avut loc la 16/29 noiembrie 1918. sosirea lui I. Nistor la București a ocazionat lui N. Iorga să publice

un articol numit „Unul dintre întregitorii Moldovei” publicat în „Neamul în Românesc”.

Ceva mai târziu I. Nistor printr-un decret regal a fost numit ministrul secretar de stat în guvernul prezidat de I. C. Brătianu cu reședință la București.

Hotărârea Congresului General al Bucovinei a întărit încă o dată faptul că Bucovina și-a recăpătat libertatea astfel reparându-se „o veche far de lege săvârșită față de țară și poporul ei blestemat”.

Această hotărâre a Congresului general al Bucovinei a reprezentat încununarea activității lui I. Nistor care a dus la unirea Bucovinei cu România.

Spre sfârșitul depănării acestui fir istoric putem concluziona dacă unirea Bucovinei a fost posibilă peste 144 ani de ce nu se poate repara o nedreptate istorică peste 90 de ani de la reîntregirea țării?

Bibliografie

1. Nicolae Stoicescu, Istoricul Ion Nistor, București 1976.
2. Glasul Bucovinei nr. 19, 6 decembrie 1918.
3. Ion Nistor, Unirea Bucovinei, 28 noiembrie 1918.
4. Ion Nistor, Istoria Bucovinei.
5. Ștefan Pascu, Făurirea statului național unitar român, volumul II, București 1983.
6. Ion Nistor, Istoria Basarabiei, București 1991.

PERSONALITĂȚI DE NAȚIONALITATE ROMÂNĂ PRINTRE CEI MAI MARI SAVANȚI AI LUMII DIN SECOLUL XX

Ion Vangheli, dr., conf. univ., U.T.M.

La dezvoltarea științei și tehnicii secolului XX și-au adus contribuția și oameni de știință cu capacități deosebite de etnie